

A koncentráció megvalósítása az élővilág és a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás tantárgyak között az V. osztályban

Az új tanterv kitűzött feladatai feltárják azokat a szükségszerűen megvalósítandó tárgyi és tárgyak közötti koncentrációkat, amelyek pszichikai és didaktikai szempontból a dialektikus materialista szemlélet kialakításának nélkülözhetetlen alapjai. Ezek azonban a tanterv keretén belül részletes szisztematikával nem juthatnak kifejezésre. Az adódó és szükséges tudományos és logikai kapcsolatok részletes megteremtése már a gyakorlat, az oktatás feladata.

Ahhoz, hogy fel tudjuk tárni az élővilág és a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás tárgyak közötti koncentráció lehetőségeit és szükségszerűségét, *össze kell hasonlítani a két tárgy tantervi feladatait*. Ez pedig csak konkrét példán elemezve válik gyakorlati jellegűvé.

Ennek elemzésével és egy óra kidolgozásával igyekszem a két tárgy közötti koncentráció megteremtését bemutatni az V. osztályban.

Az alábbiakban a két tanterv célkitűzéseiből azokat a momentumokat emeltem ki, amelyek a bemutatásra kerülő témakör ill. tananyag feldolgozásánál aktuálisak és megvalósíthatók.

Az élővilág V. osztályos tantervi célkitűzése:

Ismerje meg a tanuló közvetlen környezete növényeit.

Ismerje azok főbb környezeti igényét, életmódjukra jellemző és könnyen szemlélhető szerveit és működését.

A tantervben meghatározott szélességben és mélységben ismerje meg a zöldségtermesztés főbb módjait.

A mezőgazdasági gyakorlat foglalkozás V. osztályos tantervi célkitűzése:

Ismerjék a tanulók a vetőmagválogatás szempontjait, az őszi palánták nevelését és téli védelmét.

Legyenek jártasok az őszi és tavaszi kerti munkában, továbbá gyakorlottak a palántázásban.

Ismerjék a kertnek és szertárnak a rendjét, őrizzék tisztaságát, szokják meg az anyaggal, idővel való takarékoskodást és az ütemes munkát.

Ismerjék a munkával és a szerszámok használatával kapcsolatos baleseti lehetőségeket és elkerülésük módját.

Élővilág órán a tanuló megismerkedik a környezetében levő növények alakjával, szerveivel és a szervek működésével. A képzetek, fogalmak kialakítása a szemléltetéssel konkréttá válik. A megismerési folyamatot még elősegíti az irányított megfigyeléses gyűjtés megszervezése.

Még a legjobban megszervezett biológia óra is kénytelen nélkülözni azokat az impressziókat, érzékeléseket, észleléseket, amelyekben a mezőgazdasági gyakorlatok bővelkednek, ahol mint konyhakerti növényeket ismeri meg a tanuló a paradicsomot, káposztát stb.

Elvetéskor látja az apró magvakat, az abból kikelő kicsi növényt. Részt vesz a tűzdelésben, palántázásban. A talajelőkészítést is látja és csinálja. A tanult növényt fejlődésében észleli.

Az életfeltételek és a növények szervei működésének ok-okozati összefüggését tervszerűbben tárhatjuk fel, a két tárgy koncentrációja alapján.

A biológiai órán leginkább csak narratív módon ismertethetjük a növények környezeti igényeit, életmódjukat és szerveik működését, mert ezek hosszabb időben lejátszódó folyamatok. Rendszerint a szemléltetés alkalmával (amely egy vagy két óra

leforgása alatt történnék meg) nem idézhetők elő (virágos sárgarépa, káposzta palánta, fejeskáposzta, virágos káposzta, vagy a tök nagy levelei alatt a talaj nedvességének érzékelése, a talaj előkészítése stb.). Eppen ezért egy órán nem oldhatók meg. Az irányított önálló kísérletes megfigyelésekkel ezt a nehézséget enyhíteni tudjuk. De figyelembe véve az V. osztályos tanulók ezirányú tapasztalatlanságát, az általuk végzett kísérletes eredmények csak kiegészíthetők, de az oktatandó anyag tudományosságának hiteles bizonyítására egyedül nem szolgálhatnak.

Amikor az őszi palántázást végezzük, összehasonlítást teszünk a már tanult paradicsom és paprika palántázási ideje között. (Olyan iskolánál, ahol a két tárgy közötti kapcsolat jó, erre az időre nemcsak őszi kelkáposztát, hanem paradicsomot és paprika palántát is nevelnek.) Egy-egy sort ebből is palántálnak. Az ilyen *kontroll kísérletek* a legmeggyőzőbbek és ezek alapján a tanulókkal közösen vonjuk le a következtetéseket. Szeptembertől az év végéig látják a növények fejlődési alakjait — magból a kifejlett növényig —, azok klimatikus igényeit, és termesztési feltételeit stb.

Az élővilág óráknak megvan a szervezési rendje, amely bizonyos tekintetben mindig azonos (padrend, eszközökkel való bánásmód, tisztaság, munkarend: együtt boncoljuk a növényeket, és írjuk a táblai vázlatot stb.).

Ezen a téren is szoros kapcsolat építhető ki, amely a tanulókat alapvető egyetemes munkarendhez szoktatja. A brigádonként sorakozás, a szertárosok a szertár előtt várják az óra kezdését, a kiadott szerszámokat naplóba jegyzik, fegyelmezett kivonulás, a szerszámok helyes tartásával megelőzzük a balesetet. A tervszerű időkihasználás stb.

A sikeres fizikai munkának is a szervezett és fegyelmezett munka az alapja. Mint látjuk, nemcsak tartalmi szempontból, hanem *formailag is segíthetjük a tanulók készségeinek kialakítását.*

Kérdés, hogy milyen lehetőségei és módjai vannak a koncentráció kiépítésének az oktatási folyamatban?

a) Személyi vonatkozásban legkedvezőbb, ha az élővilágot és a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozást a biológus tanár tanítja. Így a tanított ismeretek realizálásának, kauzális értékelésének következetes tervszerűsége biztosítva van.

Természetesen nem jelenti ez azt, hogy ha más tanár vezeti az órákat, ne lehetne maximálisan kiaknázni a kínálkozó koncentráció lehetőségeit. Ez megköveteli, hogy ismerjék a tárgyak tantervi célkitűzéseit. A tanmenetük összeállítását közösen, *összehangolva készítsék el.* Ezek alapján a legszorosabb együttműködéssel végezzék oktató-nevelő munkájukat.

b) Az oktatás tárgyi feltételeinek megteremtésében is nélkülözhetetlen a szoros koncentráció kiépítése. A célkitűzés elemzésekor láttuk, hogy a mezőgazdasági gyakorlat elsődleges feladata: „*Kiegészíteni a többi tárgyakban nyújtott ismereteket és jártasságokat...*”

A gyakorlati foglalkozásokon kell megtermelni azokat a növényeket, amelyek a biológia órán bemutatásra kerülnek (virágos, magvas káposzta, hagyma, sárgarépa stb.). Helyes, ha a tömeges szemléltetéshez szükséges anyagot is a kertből biztosítjuk. Kísérletek, megfigyelések levezetésében is (pl. melegigényes és hidegtűrő palánták őszi vetése stb.) nagy feladat hárul a mezőgazdasági gyakorlatot vezető tanárra.

Az viszont természetes, hogy a mezőgazdasági gyakorlaton igénybe vesszük a biológiai szemléltető eszközöket (modelleket, képeket stb.) az ismeretek elmélyítése és asszociálása végett.

c) A koncentráció megteremtésének lehetősége az *adminisztrációs* munkában is kifejezésre jut.

A tanmenetek összeállításánál legyünk tekintettel az élővilág tantervének *konkrétabb* jellegére. Ezt a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás tantervének *keretjellege*

AZ ÉLŐVILÁG V. OSZTÁLYOS TANMENETÉNEK RÉSZLETE:

Hó hét	óra	Tanítási egység	Az anyag tanításával kapcsolatos megjegyzések
X. 7.	13.	Tök és rokonai	
7.	14.	<i>A fejeskáposzta.</i> A vadkáposztából nemesítette az ember. Termesztésének feltételei és módja. A káposzta morfológiája, felhasználása. Kétéves növény. Első évben palánta és dús levélzet (óriásrügy) fejlődik ki, második évben virágzik. Keresztes virág, becőtermés.	Fejeskáposzta boncolása (pardonként legalább egy növény). Termést hozó másodéves növény, keresztes virágmodell, becőtermés, mag, kelkáposzta palánta bemutatása.
8.	15.	Egyéb káposztafélék	

A MEZŐGAZDASÁGI GYAKORLATI FOGLALKOZÁS V. OSZTÁLYOS TANMENETÉNEK RÉSZLETE:

Hó hét	óra	Tanítási egység	Az anyag tanításával kapcsolatos megjegyzések
X. 7.	13—14.	Talajtani vizsgálatok: feltalaj, altalaj. Talajelőkészítés a palántákhoz.	
X. 8.	15—16.	<i>Őszi palántázás.</i> A palántanevelés módja (aprómagvak vetése, tűzdelés) jelentősége. A palánták helyes kiszedése. Az ültetőfa használata. Sorok kijelölése. Hogyan palántázzunk? A palántázás gyakorlása. Iszapolás és jelentősége.	A magvak és a palánták bemutatása. Az ültetőfa helyes használatának gyakorlása. A palánta ültetésének bemutatása modellen vagy rajzon, majd a kijelölt parcellán. A bemutató területen megtekintjük az egyéves és kétéves (felmagzott) káposztát és rokonait.
XI. 9.	17—18.	Az őszi palánták téli védelme	

(vagyis a helyi adottságok, időjárás figyelembevételének lehetősége) megengedi. Ez egyben még növeli a két tárgy közötti koncentráció kiépítésének lehetőségét.

Didaktikai és logikai szempontból a tervezésnél tartsuk szem előtt az alábbi elvet; „*Mielőtt valamilyen termelési folyamatot tanítanánk, előzőleg meg kell ismer-*

tetni a tanulókkal az azokat irányító biológiai jelenségeket és törvényeket. Ezekből a jelenségekből következtetve vetjük fel problémaként a gyakorlati felhasználását. (30%.) Ebből következik, hogy az a helyesebb, ha az élővilág megelőzi a mezőgazdasági foglalkozás anyagát, legalábbis olyankor, amikor megvalósítható a koncentráció.

Még itt kell szólni a *munkanapló* vezetéséről. Éppen a koncentráció elvének érvényesítése alapján szükségtelen külön munkanaplót vezetni a mezőgazd. gyakorlati foglalkozásról. Az esetleges feljegyzéseket, rajzokat, képeket, amit egyébként is odahaza végeznek a tanulók, az élővilág füzetbe az alábbi javasolt forma szerint eszközölhetjük. (Ábrákat lásd a 52. oldalon!)

A MEZŐGAZDASÁGI GYAKORLATI FOGLALKOZÁS ÓRAVÁZLATA

Az óra anyaga: Az őszi palántázás.

A témakör: Növénytermesztési gyakorlatok.

Oktatási célok: A palánta fogalmának bővítése. A palántanevelés módjának gyakorlati megismertetése. A IV. osztályban palántázás terén szerzett jártasság fokozása és készség kialakítása az ültetőfa használatában, és a palántázásban. Az egyedi fejlődés érzékeltetése.

Nevelői célok: A figyelemre és a munkában való pontosságra nevelés. Az ismeretek közötti kapcsolatok keresésére és felismerésére nevelés. Kauzális gondolkodásra nevelés. Egyszerű eszközök (ültetőfa, sorjelző) helyes használatára nevelés. Esztétikai nevelés (egyenes sorok, tiszta szerszámok és az eszközök rendben tartásán keresztül).

Szemléltetés: A kelkáposztamag és palánta. Ültetőfa, sorjelölő és használatuk bemutatása. A palántázás módjának szemléltetése képen, vagy modellen és az előkészített földterületen. Séta a bemutatóparcellák között; első- és másodéves káposzta, valamint rokonainak bemutatása.

Az óra típusa: Ismeretek alkalmazására szánt gyakorló óra.

I. Az óra megszervezése és felépítése.

Az órakezdéskor a tanulók a már megszervezett *brigádok* szerint sorakoznak, élükön a brigádvezetőkkel. A szertárosok a szertár előtt várják a feladatot. A brigádvezetőkkel közöljük, hogy brigádjuk milyen szerszámot, ill. eszközt vegyen ki. A kiadott szerszámokat és eszközöket a szertárnaplóba vezetik a szertárosok.

Énekszóval menetelve megyünk a kertbe. (Meneteléskor ügyeljünk a szerszámok helyes tartására a baleset-elhárítás végett.) Ott a pihenést és étkezést szolgáló tábori padokra ülnek, vagy félkörbe állnak a tanulók.

Helyes, ha a tanulókat a *tantermi padsorok szerint rendezzük brigádokba*.

A padsorok felelősei egyben a brigádvezetők is. Így az óraszervezés struktúrájában is kapcsolatban van a két tantárgy.

II. A foglalkozás tárgyának megjelölése.

Célkitűzés: A mai gyakorlati órán *kelkáposztát palántálunk*.

A figyelem ráirányítása a foglalkozás tárgyára. Határozott célkitűzéssel és az élővilág órán szerzett ismeretek belső felidézésével végezzük el a *pszichikai aktivizálást*.

III. Az emlékezet mozgósítása. Itt válik a pszichikai aktivizálás a fizikai aktivitás alapjává.

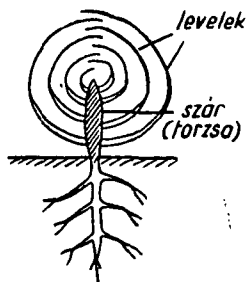
Élményszerű beszélgetés: Ki palántált már? Mikor palántáltatok? Tanár bácsi, kérem,

A FEJESKÁPOSZTA

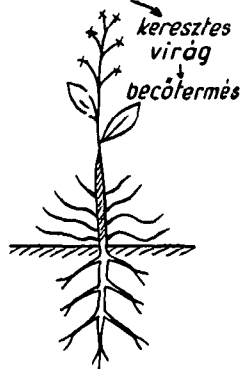
tápanyag- és vízigényes – hidegtűrő

első évben

óriásrügy

második évben

kétgyári növény

sok „C” vitamint tartalmaz

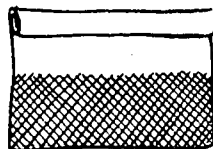
Gyakorlókert-i elményeim

Attelelő belkaporztát
palántáltunk okt. 24-én

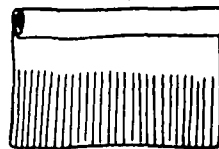
Igy palántáltam:

Nagyon kellett vigyáz-
ni a gyökér földbehelyezésére

belkaporzta
mag

DDT rovarirtó
por

IV. o.-ban kézimunka órán palántáltunk. Melyik hónapban? A május melyik évszak legszebb hónapja? Most milyen évszak van? Mi jellemző erre az évszakra?

Problémafelvetés: Gyakran előfordul, hogy maguk a tanulók vetik fel a problémát pl. „Ezt még nem is hallottam, hogy ősszel is lehet palántálni.” stb. Amennyiben ez nem történik meg, úgy a tanárnak kell a problémát felvetni. A növények évszakossága és ennek alapján a tulajdonság különbség (melegigény, hidegtűrés) *igazolása a már ismert növényeken keresztül* (paprika, paradicsom, káposzta).

Következtetés: az ápolásuk közötti különbségekre; melegigényesek szárazság elleni védelme, hivatkozás a kert öntözőberendezéseire. Hidegtűrők fagy elleni védelme, hivatkozás a már erre a célra összegyűjtött lomblevélre. Kapcsolat a következő gyakorlati foglalkozás anyagához. (Őszi palánták téli védelme.)

A biológia órán tanult *idevonatközo ismeretek* (a növények évszakossága, melegigény, hidegtűrés stb.) *felidézése teremti meg azt a pszichikai aktivitást, amely egyben alapja lesz a fizikai aktivizálódásnak.* A gyakorlati foglalkozáson jönnek létre azok az *indítékok*, pl. nem tudta, hogy ősszel is lehet palántálni stb., amelyek a végzett gyakorlati munkának tartalmát határozzák meg.

IV. *A palántanevelés előfeltételei és módjai:* Talajelőkészítés, aprómagvak vetése, gondozás, tűzdelés. Helyes, ha csak felületesen is, de már szeptemberben a palántanevelés műveletébe bevonjuk az V. o.-os tanulókat. Ez rendszerint az öntözésnél válik lehetővé.

Kapcsolatot teremtünk: a múlt órán a palánták alá végzett talajelőkészítés és az aprómagvak elvetéséhez szükséges talajelőkészítés között.

Okkeresés: Melyiknek kellett finomabb talajt készíteni? Miért az aprómagvak talaja a finomabb? A magvakból kikelő kicsiny növények gyengék, így gyökerük is gyengébb, finomabb talajban jobban fejlődnek.

Következtetés: A talajelőkészítés döntően befolyásolja a növények növekedését és terméshozamát. *Képzeteket nyújtunk a talaj mint a növény környezete és a talajművelés mint a környezet átalakíthatósága megismeréséhez.*

Fogalom szilárdítás: Minden tanulónál van egy káposztamag, a tanár kiemel egy kelkáposzta palántát. Összehasonlítjuk a magot és a palántát. *A palánta mint a káposzta fejlődési állapota rögzül a tanulóknál.* Mi a palánta? A magból kifejlett fiatal növény.

V. *Száraz termelési mód:* A talajelőkészítés módja. Mikor alkalmazzuk ezt a termelési módot?

Problémafelvetés: Ősszel miért ezt a módot választjuk? Ha hidegben öntöznénk, megfagynának a növények. Öntözéssel termesztési módot mikor lehet választani? Nyáron. Télen mi ellen védjük a kicsiny növényeket? (Utalás a következő gyakorlati óra anyagára.)

Összehasonlítás: Bemutatjuk az öntözött földterületet, és megállapítatjuk a különbséget. Ennek alapján vonjuk le a következtetéseket.

Következtetés: Más az öntözött és nem öntözött területek agrotechnikája.

Ez anyagrészről a koncentráció már szeptemberben megkezdődik, amikor bekapcsoltuk az V. osztályos tanulókat a palántanevelésbe. Az élővilág órán a tanár ebből szemléltette a palántát. A palánta növény fogalmának kialakítása az órán történik. A mezőgazdasági gyakorlaton már tudják a tanulók a biológia órán tanultak alapján, hogy mi a palánta. Erről már a paradicsom és paprikánál is szó volt. Azt is megtanulták, hogy az ilyen szaporítási módot egy-

részt a növény igényei, másrészt a gazdaságosság teszi szükségessé. Mivel fiatal és gyenge növény a palánta, ennek megfelelően az igényei is sajátosak. *A gyakorlaton ismeri meg a tanuló részletesen az igényelt környezeti viszonyokat, amelyeket a talajelőkészítéssel és a növény ápolásával mutatunk be.* A palánták alá a múlt órákon készítettük elő a talajt. Az élővilág órán erre már utalhatunk. Ha a *koncentráció a tervszerű közös munkán alapul*, akkor, bátran és eredményesen hivatkozhatunk és utalhatunk egyik vagy másik órára anélkül, hogy ezzel szakvonatkozásokban kellemetlenséget okoznánk egymásnak. A megalapozott eredményes utalásokkal még inkább mélyítjük a két tárgy ismeretanyagát és növeljük az érdekelt szaktanárok tekintélyét. *Minél konkrétabbak az utalások, annál inkább megfelel a koncentráció elve követelményeinek.*

VI. A palánták kiszedése: Előtte való nap a palántákat jól meglocsoljuk. Ásóval óvatosan szedjük ki. A kiszedés után minél előbb ültessük el.

Okkeresés: Miért kell meglocsolni? Miért kell óvatosan kiszedni, és rövidesen elültetni? Miért kell a gyökér épségére ügyelni?

Kapcsolatteremtés: A gyökér feladatáról tanultak felidézése. A táplálékot a legvékonyabb gyökerek (hajszálgökerek) szívják fel. A jól meglocsolt palánta teleszívja magát vízzel, s így jobban viseli az átültetést.

Konkluzió: Tehát minél előbb ültetjük el a kiszedett palántákat, annál kisebb veszteséget szenved a növény és könnyebben viseli az átültetést. Ez ősszel a hideg miatt, tavasszal a meleg miatt fontos szempont.

VII. A palánták kiszedésének és ültetésének bemutatása: A kiszedés módjának bemutatása. *Kísérletes úton történő bizonyítás* (meglocsolt és locsolatlan részről szedünk fel palántát. Összehasonlítjuk a gyökérsérüléseket.) A hajszálgökerek könnyen leszakadnak. A nedvesen és szárazon felvett palántákból ültetünk egy-egy sort, és figyelemmel kísérjük fejlődésüket. Az ültetés bemutatása rajzon vagy erre a célra készített modellen.

Tanári bemutató: Ültetőfa fogása, lyukak kiképzése és a palánta helyes és helytelen ültetésének bemutatása a kijelölt parcellán.

A megértés ellenőrzése: A tanulók próbálgatják az ültetőfa helyes fogását. Az ügyesebb tanulók a hallottak és látottak alapján elvégzik a műveletet.

Okkeresés: Miért kell a földet jól a gyökér mellé nyomni? Miért fontos az iszapolás?

Következtetés: Így több talaj jut a gyökerek közé, hamarabb tud táplálékot fölvenni.

Gyorsabban rögződik a gyökér, és a növény hamarabb növekedésnek indul, ellenállóbbá válik.

A gyökér feladatának ismerete (amelyet az élővilág órán megtanultak) alapján válnak érthetővé azok az agrotechnikai műveletek, amelyeket a palánták kiszedésénél és ültetésénél alkalmaznunk kell. *A műveletek helyes elvégzése egyszerű élettani ismereteket alapoznak meg.* Ezek a gyakorlati műveletek a *gyökérre vonatkozó képzeteket gyarapítják*, amelyek a *gyökérről alkotott fogalmat bővítik és erősítik.* Így mint működő szervet érzékelik a tanulók a gyökeret. Az ültetés alkalmával a gyökér elhelyezésének módjából következtet a tanuló a biológia órán látott növények táblai rajzaira, ahol a gyökeret függőlegesen ábrázoltuk. Minél lejjebb hatol a gyökér, annál jobban kap táplálékot és jobban tűri a növény a szárazságot. *A megindokolt gyakorlati műveletek elvégzése alkalmával a tanulók már reflexszerűen alkalmazzák azokat a műveleteket,*

ket, amelyek a munka helyes elvégzésének feltételei. Ez a tulajdonképpeni jártasság, majd a készség kialakulásának alapja.

VIII. A munkák felosztása a brigádok között.

Egyes számú brigád: sorjelzővel kijelöli a sortávolságokat.

Kettes számú brigád: A palántákat kiszedi és szétrakja.

Hármas számú brigád: A palántákat ülteti.

Négyes számú brigád: Locsol (iszapol).

IX. Szünet: A kert végében kiképzett területen pihenés, játék.

X. A munka folytatása: A brigádok beosztást cserélnek. *A palánta ültetésénél feltétlenül kerüljön sor mindenkire.* Helyes, ha a tanulók nevéhez jegyezzük, hogy hányadik sort palántázta. A munka értékelésénél ezt vesszük alapul. Így növeljük az érdeklőséget, ami a munka helyes elvégzésére serkenti a tanulót.

XI. A munka értékelése: Valamilyen formában minden órán kifejezésre kell jutni (dicséret, figyelmeztetés, pontozás, osztályozás). *A minősítés helyes alkalmazása növeli a tanulók teljes aktivitását, amely nagymértékben elősegíti a jártasság kialakulását.* A jelen esetben helyes, ha az osztályzatot a következő órán adjuk, miután felmértük, hogy a palánták milyen mértékben fogantak meg. Így a következő órát nagy érdeklődéssel várják a tanulók, amely az óra hangulatát és eredményességét nagyban fokozza.

Az élővilág órán is mind többször alkalmazzuk a csoportos foglalkozásokat. Az új anyag feldolgozásánál a szemléltető anyag boncolásánál, egy-egy fogalom kialakítása és bővítése érdekében részfeladatokkal bízunk meg a csoportokat. Ez az oktatási elv érvényesül a gyakorlati foglalkozáson is, amikor megbízzuk a brigádokat az egyes munkafolyamatok elvégzésével. *Ez a forma még inkább önállóságra, pontosságra és felelősségérzetre neveli a tanulókat.* A manuális készség fejlesztésével alkalmassá tesszük a tanulókat a jártasság további önálló fokozására és fejlesztésére. A rendszeres értékeléssel lehetőség adódik a foglalkozás nyújtotta oktatói, nevelői hatások fokozottabb kiaknázására.

XII. A bemutató parcellák kollektív megtekintése. A feleskáposzta és rokonainak helyszíni felismerése. A növények egyedi fejlődésének észlelése.

XIII. Szerszámok összeszedése, tisztítása. (Brigádok szerint.)

XIV. Bevonulás: A szertárosok a szerszámokat ellenőrzik, és a kiadás bejegyzésére szolgáló naplóba pontozást eszközölnek a szerszám tisztaságát illetően.

A koncentráció érvényesítésének eredményei.

1. Az élővilág és a mezőgazdasági gyakorlat tanórán lényeges feladat a két tárgy közötti koncentráció megvalósítása érdekében keresni és kiaknázni azokat a lehetőségeket, amelyekkel kölcsönösen támogatjuk az ismeretek kialakítását és megszilárdítását. Erre szemléletes példát nyújt a palánta fogalom kialakítása és elmélyítése. Az élővilág tanítása során a tanár kialakítja a palánta fogalmát, de ennek a fogalomnak az elmélyítését a gyakorlati foglalkozáson tudjuk megvalósítani. Az elmélyítési folyamatot még tovább fejleszthetjük az élővilág ismétlő és rendszerező óráján. Így válik a két tantárgy valóban koncentrált egységgé.
2. A bemutató megtekintésekor a növények felismerésével igazoltuk az ismeretek valóságát. Azzal, hogy a palántanevelésnél, palántázásnál, talajjelőkészítésnél felhasznál-

nálunk az élővilág órán szerzett ismereteket, *bizonyítottuk az ismeretek alkalmazhatóságát és alkalmazásuk jelentőségét.*

3. A káposzta növényről az élővilág órán tanult morfológiai és agrotechnikai ismeretek szervesen egészülnek ki a gyakorlattal. Az itt végzett manuális műveletekkel és az egyedfejlődés megfigyelésével biztosítjuk a *fajismeret elmélyítését.*
4. A munkanapló ismertetett kooperatív vezetése konkrét módot nyújt a két tantárgy közötti formai koncentráció megvalósításához. Az így vezetett *munkanapló tartalmilag is az oktatás eszközévé válik.*
5. A bemutatást és a tömeges szemléltetést szolgáló konyhakerti növények megtermelésével és a biológiai szemléltető eszközök gyakorlati foglalkozáson való alkalmazásával kialakult koncentráció nyújt alapot a *legkorszerűbb szemléltetési elvek alkalmazásához.*

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének vitaanyaga, I. kötet: *Élővilág* c. fejezet. 292—309. old. Tankönyvkiadó Bp., 1961.
2. *Jósa Zoltán:* Hogyan szolgálja az V. osztályban a közvetlen megfigyelés útján történő biológiai képzet- és fogalomalkotás a nevelést. *Módszertani Közlemények.* 45—49. old. 1961.
3. *Jósa Zoltán:* Politechnikai képzés az ált. iskolai biológiai tantárgyak oktatásában. *A Természettudományok Tanítása,* 1955. évf. 4—5. szám, 220—226. old.
4. *Kárpáti László:* Biológiai tanítás és politechnikai képzés. *Munka és Iskola,* 1960. évf. 1. szám. 16—19. old.
5. *G. Sz. Kosztyuk:* Az oktatás és a termelőmunka egyesítésének pszichológiai kérdései. *Pedagógiai Szemle.* 1961. XI. évf. 4. szám, 300—317. old.
6. *Oláh József:* Táblavázlatok. Tankönyvkiadó. Bp., 1962.
7. *Szoboszlai Miklós:* A koncentráció mint pedagógiai elv. *Pedagógiai Szemle.* 1958. VIII. évf. 7—8. szám. 613—636. old.
8. *Zentai Károly:* Az aktivitás lélekteni alapjai. *Módszertani Közlemények.* 1962. évf. 2. szám. 33—43. old.

DOBCSÁNYI FERENC

gyakorló iskolai szakvezető tanár, Szeged

Gyakorlatiasság és világnézeti nevelés nyelvtan óráinkon

Nyelvtanítástunkban, ha lassan is, de egyre inkább tért hódít az a szemléletmód és gyakorlat, hogy „a nyelvtani szabályok ismerete nem a nyelvtan tanításának célja, hanem a gondolkodás, valamint a kifejező- és helyesírási készség fejlesztésének egyik eszköze.”¹ Csak ezt a helyes gyakorlatot követve valósíthatja meg anyanyelvi oktatásunk a tanulók dialektikus gondolkodásának és ezen keresztül materialista világnézetének megalapozását. De csak így alakíthatjuk ki azokat „az alapvető jártasságokat és képességeket is, amelyekre a szocializmust építő társadalom minden tagjának szüksége van”.²

Ennek érdekében úgy kell megszerveznünk az órát, és olyan módszereket kell alkalmaznunk, hogy „a tanulókkal ne megtanultassuk a „leckét”, hanem gondolkodva

¹ Ideiglenes utasítás a 153/1958. MM. számú utasításhoz.

² Tanterv az ált. iskola V—VIII. osztálya számára. Bp. 1958.